

تاریخ کالبدشناسی ایران

نویسندگان

دکتر محمد تقی جغتایی

کالبدشناس، عضو هیئت علمی، استاد دانشگاه علوم پزشکی ایران

دکتر همایون نادریان

کالبدشناس، عضو هیئت علمی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی گانشان

دکتر محمد علی اطلسی

کالبدشناس، عضو هیئت علمی، استاد دانشگاه علوم پزشکی گانشان

دکتر اسماعیل فناریان

جراح مغز و اعصاب، عضو هیئت علمی، استاد دانشگاه علوم پزشکی گانشان

دکتر حسین نیکزاد

کالبدشناس، عضو هیئت علمی، استاد دانشگاه علوم پزشکی گانشان

ویراستار:

مریم کوسلی، عضو هیئت علمی، استادیار دانشگاه علوم پزشکی گانشان

انتشارات مرسل

- تاریخ کالبدشناسی ایران
- دکتر همایون نادریان - دکتر محمدتقی جغتایی - دکتر اسماعیل فخریان - دکتر محمدعلی اطلسی - دکتر حسین نیک‌زاد
- ماده‌سازی متن: واحد فنی و تحقیقات انتشارات مرسل
- چاپ اول / ۱۳۹۹ / ۵۰۰ نسخه
- شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۲-۵۸۱-۱
- قیمت: ۲۰/۰۰ تومان
- حق چاپ محفوظ است. تکریر کل یا بخشی از این کتاب مجاز نمی‌باشد.

ناشر برگزیده سال ۱۳۹۵
نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران (۹۷ و ۸۹ و ۸۴)
ناشر شایسته تقدیر سال ۱۳۹۲

انتشارات مرسل
مجموعی از بهترین
Morsal Publications

www.morsalpub.com

ارتباط با خوانندگان و خرید اینترنتی:

دفتر پخش: ۰۳۱-۵۵۴۵۴۵۱۳

همراه: ۰۹۱۳ ۱۶۱ ۳۵۴۶ تلفکس: ۰۳۱-۵۵۴۵۳۰۳۳

سامانه پیامکی: ۵۰۰۰۱۳۳۴۴۴ صندوق پستی: ۸۷۱۳۵/۱۳۳۵

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ کالبدشناسی ایران / همایون نادریان... [و دیگران]؛

ویراستار مریم توسل

مشخصات نشر: کاشان: سل. ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ع، ۲۸۸ ص.؛

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۲-۵۸۷-۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

یادداشت: همایون نادریان، محمدتقی جغتایی، اساماعلی خاریان، محمدعلی

اطلسی، حسین نیک‌زاد.

موضوع: کالبدشناسی انسان - ایران - تاریخ

شناسه افزوده: نادریان، همایون، ۱۳۳۷ -

رده‌بندی کنگره: QM۲۳/۲

رده‌بندی دیویی: ۶۱۱/۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۵۶۷۴۵

شکل روی جلد: دستگاه اسکلتی از کتاب تشریح منصوری اثر یوسف بن الیاس شیرازی

مقدمه

مورخان معتقدند که تاکنون فقط بخش کوچکی از تاریخ کهن ایران زمین کشف شده است، با این حال آنچه از میان کاوش‌ها به دست آمده است نشان از جایگاه رفیع فرهنگ و تمدن مردمان این سرزمین در حوزه‌ها و ادوار مختلف تاریخ دارد. گواه این مدعا اسناد و اشیای نگهداری شده در کتابخانه‌ها و موزه‌های سراسر جهان است. با وجود اینکه بخش قابل توجهی از منابع نوشتاری تاریخ ایران را مورخان ملل دیگر نوشته‌اند، اما بسیاری از آثار مکتوب، تأثیر فرهنگ ایران بر دیگر تمدن‌های همجوار را انکارناپذیر می‌دانند. در میان علوم مختلف، پزشکی در سرزمین کهن ایران جایگاه تاریخی ویژه‌ای داشته است و کالبدشناسی بخش انکارناپذیر آن بوده است به همین دلیل تاریخ کالبدشناسی از تاریخ پزشکی جدا نیست. اما در تاریخ پزشکی کمتر به تاریخ و جایگاه کالبدشناسی پرداخته شده است و این مسئله دلایل مختلفی دارد که در این کتاب به آن خواهیم پرداخت. هدف از نگارش کتاب حاضر معرفی جایگاه تاریخ کالبدشناسی ایران است. از آنجا که ایرانیان کمتر علاقه‌ای به نگارش زیست‌نوشتار داشته‌اند و یا آنچه را که نوشته بودند در حمله مهاجمان به غارت و تاراج رفته است، بخشی از منابع تاریخ پزشکی ایران برگرفته از مورخان ملل دیگر است، به همین سبب دسترسی به منابع موثق درباره تاریخ کالبدشناسی ایرانیان نیازمند زمان، تلاش و پیگیری فراوان دارد.

در چند دهه گذشته به همت فرهنگستان‌های علوم کشور تلاش زیادی برای گردآوری و نگارش تاریخ علوم مختلف از جمله تاریخ پزشکی ایران شده است. ولی تاکنون کتابی درخصوص تاریخ کالبدشناسی ایران که همه ادوار تاریخی را دربر گرفته باشد، موجود نیست. با وجود این، پژوهشگران رشته پزشکی در چند دهه گذشته مقالات ارزشمندی را در مورد تاریخ کالبدشناسی ایران به رشته تحریر درآورده‌اند. طی سال‌های گذشته به همت اساتید کالبدشناسی و تلاش هیئت بود و انجمن علوم تشریح ایران، رشته کالبدشناسی در دانشگاه‌های کشور گسترش یافته، ولی همیشه پرسش‌هایی از این دست مطرح بوده است: سابقه تاریخی کالبدشناسی در ایران چگونه بوده است؟ کالبدشناسی در ایران کهن چه جایگاهی داشته است؟ پزشکان ایرانی در کتب خود چگونه به کالبدشناسی می‌نگریستند؟ پس از اسلام چه تغییری در جایگاه کالبدشناسی پدید آمده است؟ آیا در

مراکز آموزشی و درمانی ایران پس از اسلام کالبدشناسی تدریس می‌شده است؟ پاسخ به این سؤال‌ها هنگامی ضرورت دارد که دریابیم درحال حاضر آنچه از کالبدشناسی در دانشگاه‌های کشور تدریس می‌شود براساس منابع کالبدشناسی جدید است که در قرن اخیر مانند علوم دیگر از غرب به ایران آمده است و پزشکی و کالبدشناسی کهن ایران در این متون تقریباً هیچ جایگاهی ندارد و به‌ندرت در صفحات نخست کتب پزشکی و کالبدشناسی نامی از ابوعلی سینا برده شده است، حتی در برخی از کتب و دانشگاه‌های مختلف دنیا وی را به‌عنوان پزشک ایرانی نمی‌شناسند. ازطرفی در متون کالبدشناسی تمام رازها منشأ لاتین یا یونانی دارند و هیچ نام یا واژه‌ای از کالبدشناسی و حتی پزشکی سرقة آورده نشده است.

تاریخ کالبدشناسی در یون غرب، از جالینوس در قرن دوم میلادی آغاز و پس از چهارده قرن وقفه یکباره به وصالیم در قرن شانزدهم میلادی می‌رسد. درحالی‌که در شرق و ایران به فهرست بلندی از حکما، پزشکان، جراحان، و خوریم که در این فاصله به کالبدشناسی پرداخته‌اند. از میان شخصیت‌های بزرگ سده‌های سده‌های سده‌های سینه، رازی، زهراوی و برخی دیگر به‌واسطه ترجمه کتابشان در غرب شناخته شده‌اند. با مطالعه بیشتر در تاریخ پزشکی، جراحی و به‌تبع آن کالبدشناسی به شخصیت‌های دیگری نظیر اهوازی، جریبی، یاس، طبری، بخارایی، نیشابوری و بسیاری دیگر برمی‌خوریم که نه تنها در غرب بلکه در ایران نیز شناخته‌شده و زیادی از آنان وجود ندارد و از آنان حداکثر در برخی از کتب به‌عنوان حکیم یاد می‌کنیم، درحالی‌که در پزشکی و کالبدشناسی زمان خود، سرآمد بوده‌اند. در این کتاب تلاش داریم تا بخشی از فاصله زمانی جایمان را تا وسالیوس را با معرفی آثار پزشکی و کالبدشناسی آنان پر کنیم.

نویسندگان کتاب حاضر در زمینه تاریخ، مطالعات تخصصی ندارند. برای در طول، نزدیک به سه دهه تدریس و تحقیق در دانشگاه‌ها هم از جانب دانشجویان، به‌ویژه دانشجوین تخصصی رشته کالبدشناسی و هم با مطالعه در متون کالبدشناسی ضرورت نگارش کتاب را احساس می‌کردند. کتاب حاضر تلاش دارد تا با گردآوری منابع مربوط به بزرگان پزشکی و کالبدشناسی ایران به معرفی و بررسی نظرات آنان در حوزه کالبدشناسی بپردازد. فصلی از کتاب نگاهی گذرا به تاریخ عمومی ایران دارد و بر معرفی شخصیت‌های علمی و فرهنگی آن دوران و تأثیر آنان بر گستره جغرافیایی تأکید می‌کند. کتاب حاضر با حمایت ریاست محترم فرهنگستان علوم پزشکی کشور جناب آقای دکتر علیرضا مرندی و راهنمایی‌های استاد بزرگوار جناب آقای دکتر مسلم بهادری به سرانجام رسید. امید

است کتاب، سرآغازی برای شناخت هرچه بیشتر جایگاه و هویت تاریخ کالبدشناسی ایران و ارتقای این رشته در کشور باشد. قطعاً کتاب خالی از عیب نیست. امید است مورخان، اساتید، کالبدشناسان و بزرگان پزشکی، نویسندگان را در رفع عیوب کتاب یاری رسانند.

نویسندگان

تابستان ۱۳۹۹

www.ketab.ir